

Maori, ka whakaae ranei koe kia tukua katoa nga whenua Maori ki raro i te mana o te Poari, ina ke ranei tau e pai ai, ara, me riro marire ma nga tangata o roto o ia poraka o ia poraka e ata tuku atu o ratou whenua ki te Poari katahi ka whai mana te Poari ki runga ki aua whenua?

Hone Heke : E penei ana taku, me tuku ki nga Maori no ratou te whenua te whakaaro, ma ratou ano e whiriwhiri e whakatau, ara, me tuku atu ranei to ratou whenua ma te Poari e whakaere kua ranei, ki a ratou te tikanga.

8. *Honore Timi Kara* : E pai ana, kaati me ki noa ake, hei aronga kupu, me pena me tau e tautoko na, ara, me tuku atu ki nga tangata no ratou te whenua te whakaaro, me tuku ranei te whenua ki raro i te mana o te Poari kua ranei; a, ki te tupono, tena etahi tangata no ratou tetahi whenua e mea ana kaore ratou e pai ki te tuku i to ratou whenua ki raro i te mana whakahaere o te Poari, me pehea he tikanga, he ture ranei, mo ratou tae atu ki o ratou whenua?

Hone Heke : Mehemea kua paahi te Pire. Ko taku kupu tenei, kua rawa e riro ma te ture e whakahau te tangata kia tukua ana whenua ki roto ki te ringa o te Poari; engari ki nga Maori ano no ratou nga whenua te tikanga tuku i o ratou whenua ki te Poari kahore ranei; na, mo nga tangata kahore e hiahia ana ki te tuku i o ratou whenua ki te Poari, ka noho ena whenua i raro i nga ritenga o taua ture, engari kahore i raro i te mana o te Poari. Ko tenei kupu e ki ana—mehemea ianei kua ture te Pire nei—e ki ana ahau ko nga whenua katoa ka tau ki raro i te mana o tenei ture, engari kahore ki raro i te mana o te Poari. E tau ai ki raro i te Poari te mana o nga whenua, me ata tuku atu ano e nga tangata no ratou nga whenua. He korero tarewa katoa enei, no te mea kahore ano te Pire i takoto noa ki o tatou aroaro, e marama ai enei whakaaturanga kupu. Ko te tino kupu—ki nga tangata ano no ratou nga whenua te mana tuku i o ratou whenua, te mana pupuru mai. Tera pea etahi tangata ahu whenua, mohio ki te whakahaere e ki, “Kahore matou e pai, ko to matou hiahia ma matou ano e ngaki, e whakahaere hoki o matou whenua.” Mo nga keehi penei te ahua, he aha te take i tika ai tatou te kii ki enei ahua tangata—me hanga he ture kia ma te ture e kukume nga whenua o nga tangata ki roto i te ringa o te Poari. Kahore e tika kia hanga penatia te Pire. Mehemea he tangata ahu whenua te tangata, he iti ke ana moni e pau, mana ano tana whenua e mahi—i te tuku atu ma te Poari e mahi. Tera pea etahi tangata e ki, “Kahore matou e pai ki tenei ture, me waiho ano o matou whenua ki raro i nga ture tawhito.” He ki noake tenei, he tohu korero.

Henare Kaihau : Ki taku mahara, e te Tiamana, kahore tatou e mahi ana i te mahi i karangatia ai tatou kia hui mai ki konei. Kahore tatou i haere mai ki konei ki te korero mo te Pire Poari a te Kawanatanga mo taku Pire ranei, engari i hui mai tatou ki te uiui ki te korero i tetahi takotoranga mo tetahi ture whenua pai atu i enei—ki te hanga i tetahi Pire e rite ai nga hiahia o katoa. Ko te Pire Poari na te Kawanatanga tena, tenei hoki nga Pire a Wi Pere me Hone Heke, me etahi atu Pire, e ahua riterite ana, engari kahore e whakaaetia ana. Otiia kei te aroaro o te Whare aua Pire. Na, ko nga pitihana kei te inoi kia whakangawaritia, a kia kumea mai i roto i aua Pire katoa tetahi Pire hei Pire ma tatou. Ko taku kupu me penei; me whakapuaki e ahau, e Hone Heke, e Wi Pere, me Honore Timi Kara o matou mahara whakaatu i te huarahi pai hei takotoranga mo tetahi ture, a ma aua kupu e tohutohu ki a tatou te huarahi e oti ai he Pire hei inoitanga ma tatou ki te Kawanatanga kia whakaetia kia paahi.

Te Tiamana : Ano ki au, koia tonu tena te mea e whakamatau nei te Komiti kia tutuki.

Henare Kaihau : Ko te Poari anake ta tatou e korero nei tae noa mai ki naianei.

Te Tiamana : Ano ki au, e whakamatau ana a Honore Timi Kara, i runga i te huarahi patai, kia tino marama mai i a Hone Heke ona mahara mo runga i tetahi ture mo nga whenua Maori. E whai ana a Honore Timi Kara kia tino marama te takoto mai o nga whakaaro o Hone Heke mo tana ahua Pire e tino tutuki ai nga hiahia o te iwi Maori.

Honore Timi Kara : E penei ana te ahua ki au : Ko nga pitihana nei, he inoi poto ki te Whare kia paahitia tetahi Pire poto mo nga whenua Maori i tenei tuunga Paremete. Kaati, kei te whakaae te Kawanatanga kia tutuki taua hiahia, engari i mua atu o te tangohanga e te Kawanatanga o tetahi huarahi titika, e hiahia ana te Kawanatanga kia rongo i nga mahara o Henare Kaihau, o Hone Heke, o Wi Pere i runga i tenei take, kia taea ai e te Kawanatanga a te wa e tahuri ai ratou ki te hanga i te Pire hei whakarite, ara, hei mea e tatata kau ai te rite o nga hiahia o nga tangata e hiahia nei kia paahi tetahi Pire penei. Kaati, kaore ahau e hiahia ana kia kuaetia, ara, kia pohehetia taku kupu. I au e patai nei ia Hone Heke, kahore ahau i te whai kia tu ko te Pire Poari nei, ko tetahi atu Pire ranei. E patai kau ana ahau, e hara i te mea hei hanga i tetahi huarahi hei akinga maku, engari hei mea e tino marama ai nga kupu o te whai korero a te wikinihi, kia marama ai te titiro, kia mohiotia ai kei hea tatou e tu ana. Me mohio hoki, he nui nga tangata ana whai korero, e tino marama ana tana huarahi korero ki a ia, i runga i tana huarahi titiro, otiia, ko nga kai-whakarongo, ka hopu i tetahi huarahi ke hei tirohanga atu ki taua putake. Na reira mehemea kahore i tino marama ki te kai-whakarongo etahi o nga take me nga huarahi korero a te kai-korero, heoi ano te huarahi e taea ai te tino mohio o te hangaitanga o te takoto o te take, me ma te huarahi patai. Kaati, mehemea ka hiahia te Komiti kia kua e patapatai, engari me tuku ko nga whai-korero anake kia haere, ka whakaae noa atu ahau.

Te Tiamana : Ki taku mohio, ko te hiahia o te Komiti kia patapataia nga wahi o te whai-korero a te wikinihi kahore nei i ata marama ki etahi o te Komiti—kia tino marama ai i te kai-korero ana mahara.

Henare Kaihau : Kaati, tukua tenei huarahi patai kia haere ana, engari akuanei haere tonu i tena ra i tena ra taea noatia te mutunga o te Paremete, a kore rawa he mea e oti.

Te Tiamana : Kahore a Henare Kaihau e tino marama ana ke ti take. He aha tana e hiahia nei kia meatia e tenei Komiti mo nga pitihana nei; e hara ianei i te mea kia uiuia nga take i hanga ai aua pitihana, he aha oti? He mea kia taea ai e te Komiti tetahi ripoata hei tukunga atu ki te Kawanatanga, kia taea ai e te Kawanatanga te hanga tetahi Pire e ahua tatata ai te rite o nga inoi o nga kai-pitihana. E taea ai tera ahua me whai i runga i te huarahi e whai nei e tatou i naianei. Me haere tonu te korero a Honore Timi Kara.